

Broj: 06-6-14/03-3

**ARHEOLOŠKO PODRUČJE - STARI GRAD DUBROVNIK U
VIŠNJICI KOD ILIJAŠA**

Oktobar/listopad 2003
October/2003

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 7. do 11. listopada 2003. godine, donijelo je

ODLUKU

I

Arheološko područje – Stari grad Dubrovnik u Višnjici kod Ilijaša, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji koja obuhvata k.č. 82/1, općina Ilijaš, parcela Solila, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02 i 27/02).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju, prezentaciju i rehabilitaciju nacionalnog spomenika.

Vlada Federacije dužna je osigurati sredstva za izradbu i provedbu potrebne tehničke dokumentacije za rehabilitaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradbu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika utvrđuje se sljedeće:

I zona zaštite obuhvata dio k.č. 82/1 na kojem se nalazi Stari grad Dubrovnik sa okolicom, od Šije do Varoši u pravcu sjeveroistok-jugozapad, a od sjevera ka jugu zona kamene grude na kojoj je grad, put ka Kopošiću (na katastarskom izvatku nema broja k.č puta) i k.č. 1040 i 1041 na kojima se nalazi Nekropola sa stećcima kneza Batića u Kopošiću. U ovoj zoni provode se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su samo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje (u daljnjem tekstu: nadležno ministarstvo) i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nadležna služba zaštite);

- prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti;
- prostor se može koristiti u edukativne i kulturne svrhe;
- nije dopuštena nikakva izgradnja, eksploatacija prirodnih resursa, niti izvođenje radova koji bi mogli utjecati na izmjenu područja, kao ni postavljanje privremenih objekata ili stalnih struktura čija svrha nije isključivo zaštita i prezentacija nacionalnog spomenika;
- zabrana odlaganja svih vrsta otpada;
- zabrana prometa motornih vozila;
- zabrana obavljanja svih radova na infrastrukturi osim u iznimnim slučajevima uz odobrenje nadležnog ministarstva i stručni nadzor nadležne službe zaštite.

II zona zaštite obuhvata pojas širine 50 m od I zone zaštite. U ovoj zoni zabranjeno je izvođenje radova koji mogu uticati na promjenu prirodnog okruženja spomenika.

Vlada Federacije je posebno dužna osigurati provedbu sljedećih mjera zaštite:

- zabrana eksploatacije kamena iz kamenoloma Misoča na prostoru kamene grude na kojoj je smješten nacionalni spomenik;
- odrediti tehničke uvjete za eksploataciju kamena, a koji ni na koji način neće ugroziti nacionalni spomenik i koji moraju sadržavati suglasnost nadležne službe zaštite;
- izvršiti saniranje izmijenjenih geomehaničkih svojstava terena (nastalih eksploatacijom kamena) kojim će se osigurati statička stabilnost nacionalnog spomenika.

IV

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno - planski spisi koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svatko, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu i rehabilitaciju.

VI

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, nadležnom ministarstvu, nadležnoj službi zaštite i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi provedbe mjera utvrđenih u toč. II - V ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII

Prema članku V, stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Povjerenstva su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH» .

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Predsjedateljka Povjerenstva

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 06-6-14/03-3
8. listopada 2003.godine
Sarajevo

O b r a z l o Ź e n j e

I – UVOD

Na temelju Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, članka 2, stavka 1, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom sukladno čl. V i VI Aneksa 8., Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Općina Ilijaš je dana 07.siječnja 2003. godine podnijela peticiju za proglašenje Starog grada Dubrovnika nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Sukladno odredbama Zakona , a na temelju članka V, stavak 4. Aneksa 8. i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II - PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra (kopiju katastarskog plana i zemljišnoknjižni izvadak),
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o oštećenjima tijekom rata, podatke o intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- povijesnu, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Stari grad Dubrovnik je sagrađen na strmom, uskom i krševitom izdanku brda Huma, iznad Sastavaka, tj. ušća potoka Zenika u rijeku Misoču. Grad se nalazi na prirodno terasastom terenu koji se pruža od sjeveroistoka, tj brda Huma prema jugozapadu i završava se strminom koja pada ka Sastavcima, gdje se već od 1972. godine vadi kamen u kamenolomu na 9. km rijeke Misoče. Kraj je zabačen, bezvodan i siromašan.

Lakši pristup gradu je iz sela Kopošić udaljenog 1 km, lijepim kaldrmisanim putem koji vodi između podnožja brda Nabožića i Tisovika. U Kopošiću je Nekropola kneza Batića. Danas je taj put zarastao, a njim je

vodila linija razdvajanja u ratu 1992.-1995. godine i to područje je još pod minama (2003.godine).

Drugi pristup gradu moguć je velikom strminom od 10-og kilometra od korita rijeke Misoče ili sa kamenoloma na Sastavcima.

Od Ilijaša je udaljen oko 10 km.

Povijesni podaci

U 13. stoljeću područje između Sarajevskog i Visočkog polja pripadalo je staroj bosanskoj župi Vidogošći-Vogošći. U drugoj polovici 14. stoljeća i u 15. stoljeću, Dubrovnik je, zajedno sa podgrađem, glavni politički centar ove župe. Prvi put se spominje u dubrovačkom arhivu, 11. lipnja 1404. godine. Grad je veličine, značaja i stupnja razvoja sa vojnim i činovničkim naseljem. U takvim gradovima naseljavali su se i pojedini feudalci. S obzirom na vrijeme njegovoga nastanka, blizinu Kopošića sa Nekropolom kneza Batića, te da je bio politički centar župe, a zatim nahije Dubrovnik, ovaj grad je vjerojatno pripadao rodu Mirkovića kome je pripadao i knez Batić.

Nema preciznih podataka o nastanku grada. Fra Ivan Jukić također spominje Dubrovčane koji su ovdje topili srebrnu i željeznu rudu i podigli grad uz odobrenje Kulina bana. (Filipović, 1924., 103.)

Bobovac i Visoki su pali pod osmansku upravu 1463. godine i pretpostavlja se da je tada osvojen i Dubrovnik. U doba sultana Mehmeda II, grad je imao posadu sa dizdarom. U njegovo vrijeme sagrađena je u gradu i jedna džamija. Dubrovnik se spominje u osmansko-ugarskim ugovorima, a u Gazi Husrev-begovoj zakladnici od 1531. godine, kao Dobronik. Okolna nahija također se zvala Dubrovnik. Posada je bila u gradu do 1655. godine, a nekoliko godina kasnije je negdje premještena.

U pismu sarajevskog kadije od 12. prosinca 1709. godine predlaže se premještanje jednog službenika iz džamije u Dubrovniku u Carevu džamiju u Sarajevu, jer je grad napušten, džamija ruševna i nema potrebe za njezinom popravkom (Kreševljaković, 1953., 16). U administrativnim reformama u 18. stoljeću zapadni dio nahije Dubrovnik pripao je predionoj cjelini Nadvisoko, a istočni sarajevskom regionu.

2. Opis dobra

Grad je nepravilnog oblika i prilagođen konfiguraciji terena. Podignut je na zaravni koja se stupnjevito spušta prema riječicama, od najvišeg platoa - Grada, preko Bedema, Varoši i Ugrade. Grad je na nadmorskoj visini od 882 m, ušće rijeka na 569 m. Ovako topografski istaknuto mjesto, sa sjevera zaštićeno liticama Huma, iznimno je pogodno za obrambene svrhe. Kroz Šiju, prirodnu usku dolinu između kote Stup sa sjeveroistočne strane i Grada na suprotnoj strani, vodio je spomenuti kaldrmisani put ka Kopošiću u kojem je Nekropola kneza Batića. Po tradiciji na Šiji je bio sud. Na Šiji je također bilo i raskrižje puteva koji su vodili u osnovnim smjerovima ka Visokom i Olovu, političkim i privrednim centrima onog doba (Mazalić, 1939., 35).

Na koti Stup bila je detaširana kula-stražara koja je bila uobičajena kao sastavni dio srednjovjekovnog obrambenog sustava utvrđenja.

Srednjovjekovni grad nalazio se na koti Grad. Sastojao se iz dva dijela. Gornji, glavni dio utvrđenja, dužine 72 m, širine od 5-17,5 m, ukupne površine 902 m², pruža se u smjeru I-Z. Prosječna debljina zidova je 1,40 m, na nekim mjestima i do 1,50 m. Zidovi obora su tanji, od 0,70 do 1,10 m. Zidani su od

prirodnih, vapnenih ploča lokalnog kamena i samo sa vanjske strane pritesani kako bi zid bio nešto ravniji. Ova oplata zatvarala je jezgro zida, ispunjeno smjesom od žbuke i lomljenog kamena. Na istočnom kraju je kula kružne osnove (promjera 7,5 m), a na sjevernom zidu su dvije četverokutne kule - jedna je izbačena izvan plašta zida (dim. 6,2x5 m), a druga podignuta na najvišoj koti grada, već prije 20-ak godina potpuno iskrčena. Uz južni zid je također jedna isturena četverokutna kula (dim. 7x6 m), a uz njen zapadni zid je prislonjena jedna prostorija nepoznate namjene (dim. 9x5 m). Otprilike na sredini grada je bunar, istesan u stijeni i ograđen velikim kamenjem. Unutar gradskih zidina konstatirani su ostaci temelja još nekih zidova, debljine oko 1 m, ali bez arheoloških radova nije moguće odrediti njihovu namjenu. Perimetralni zidovi su skoro srušeni, vire oko 0.5 do 1.0 m iznad zemlje, osim vanjskih zidova, ili bolje reći podzida kula izbačenih iz omotača zida, koji su na nižem terenu i sačuvani su u visini do 6 m. Gdje je bio ulaz u srednjovjekovni gornji dio grada, može se samo pretpostaviti jer je sjeverozapadni zid koji je ležao na stijeni djelomično iskrčen.

Uz zapadni zid gornjeg dijela utvrđenja nalazi se donji obor, koji je najvjerojatnije u osmansko doba poravnat i pretvoren u tabiju. Iz ovog obora se, prilaznim putem sa sjevera, dolazilo do glavne gradske kapije, ali njezinih ostataka nema.

Jugozapadno od grada, pod tabijom je toponim Varoš. Na tom mjestu Filipović (1924., 102) je još zatekao neke hrpe kamenja nejasnog porijekla i namjene. Kod mještana je također živa tradicija da se tu, ispod grada, nalazila varoš. Sada nema nikakvih tragova na tom mjestu (Mazalić, 1939., 34).

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Na temelju zakonske odredbe, a rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture SR BiH broj: 05-773-1/66 od 27. svibnja 1966. godine u Sarajevu, Stari grad Dubrovnik, općina Ilijaš, stavljen je pod zaštitu države i upisan u Registar nepokretnih spomenika kulture pod brojem 453.

U Prostornom planu Bosne i Hercegovine iz 1980. godine valoriziran je kao spomenik III kategorije.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Do danas na Starom gradu Dubrovniku nije bilo konzervatorsko-restauratorskih radova.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom na licu mjesta dana 22. kolovoza 2003. godine ustanovljeno je sljedeće:

područje je ugroženo eksploatacijom kamenoloma Misoča (na 9. kilometru uz tok rijeke Misoče) koji vrši eksploataciju kamene grude na kojoj leži grad. Sa eksploatacijom se došlo do pod sam grad. Na temelju zakonske odredbe, a rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture SR BiH broj: UPI-06-27-3/72 od 19. srpnja 1972. godine u Sarajevu, poduzeću za puteve BiH-Pogon "Sarajevoputevi", odobrena je eksploatacija kamenoloma Misoča pod određenim uvjetima. Uvjeti se odnose na zaštitu prirodnog okruženja. Cijelo područje i pristup gradu je iznimno zapušteno, opustjelo, potpuno

zaraslo u divlje raslinje i izloženo ubrzanom propadanju uslijed nedostatka redovnog održavanja. Kako je ovaj kraj opustio tijekom posljednjih 30-tak godina, a naročito tijekom rata 1992.-1995. godine i rijetko je naseljen, zasada stanovnici ne eksploatiraju ni šumu ni livade.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima (Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijelo odluku kao u dispozitivu. Odluka je utemeljena na sljedećim kriterijima:

A)Vremensko određenje

B)Povijesna vrijednost

C)Umjetnička i estetska vrijednost

iv. Kompozicija

D) Čitljivost (dokumentarna, znanstvena, obrazovna vrijednost)

i.Svjedočanstvo o povijesnim mijenama

F) Ambijentalna vrijednost

iii. Objekt je dio cjeline područja

G) Izvornost

v. Položaj i smještaj u prostoru

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura:

Tijekom vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, korištena je sljedeća literatura:

- 1924 Filipović S. Milenko, *Dubrovnik u Bosni*. Glasnik Zemaljskog muzeja, XXXVI, Sarajevo, 1924., 101-104.
- 1940 Mazalić, Đoko, *Starine po okolini Sarajeva*. Glasnik Zemaljskog muzeja LI, Sarajevo 1939. (1940.), 15-35.
- 1953 Kreševljaković, Hamdija, *Stari bosanski gradovi*. Naše starine I, Zemaljski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti, NR BiH u Sarajevu, Sarajevo, 1953., 7-45.
- 1963 Anđelić, Pavo, *Trgovište, varoš i grad u srednjovjekovnoj Bosni (Prilog*

tipologiji naselja). Glasnik Zemaljskog muzeja, (A), n.s. sv. XVIII, Sarajevo, 1963., 179-194.

1971 Anđelić, Pavao. *Stara bosanska župa Vidogošća ili Vogošća. Problem ubikacija srednjovjekovnih župa uže ili srednje Bosne*. Glasnik Zemaljskog muzeja, n.s. (A), XXVI, Sarajevo, 1971., 337-346.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

Lidija Fekeža, magistar arheologije,

vanjski saradnik Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika